

Cehennemin Yer Altı ile Şeytanın Yer altı Tanrıları ile Özdeşleştirilme Durumuna Başlıca Mitolojiler Üzerinden Bakış

Sefa ÇATAL*

Öz

Bu çalışmada geçmiş çağlardaki uygarlıklardan bizlere kalan kültür hazinesinin bir parçası olan mitolojik bulguların incelenmesi sonucu elde edilmiş bilgiler ışığında yeraltı tanrıları olarak nitelendirilen sınıfın ve yeraltı adlı bölgenin şeytan ve cehennem kavramlarıyla özdeşleştirilme durumu ele alınmıştır. Toplamda altı mitoloji araştırılmıştır. Araştırılan mitolojiler sırasıyla Sümer, Roma ve Yunan, Mısır, Nors, Türk uygarlıkları olarak işlenmiştir. Şeytan ve cehennemin yeraltında bulunduğu dair olan görüşü incelemek açısından ele alınan bu çalışmada mitolojiler arasındaki benzerliklerden de kısaca bahsedilmiştir. Araştırma sonucunda cehennem ve şeytan kavramları geçmiş toplumlarda ortak özelliklere sahiptirler. Buna rağmen cehennem ve şeytan kavramlarının yer altı ve yer altı tanrıları ile özdeşleştirilmesi durumu bir kavram yanlışlığından öte değildir. Çalışmanın amacı ise bu kavram yanlışlığının yanlışlığını ispat etmektir.

Anahtar Sözcükler: Yeraltı, Yeraltı Tanrıları, Şeytan, Cehennem, Mitoloji.

*Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3588-1667>, E-mail: sefact17@gmail.com

Çatal, S. (2021). Cehennemin yer altı ile şeytanın yer altı tanrıları ile özdeşleştirilme durumuna başlıca mitolojiler üzerinden bakış. *Akademik Açı*, 1(2), s. 147-160.

An Overview of the Identification of Hell with Undersea Gods of Satan through Major Mythologies

Abstract

In this study, the identification of the class described as underground gods and the underground region with the concepts of evil and hell were discussed in the light of the knowledge obtained by examining the mythological findings that are part of the cultural treasure left by past civilizations. A total of six mythologies were investigated. With this purpose, the article respectively investigated six mythologies that belong to Sumerian, Roman, Greek, Egyptian, Nors and Turkish civilizations. Similarities among mythologies were also briefly mentioned in this study, in order to examine the view that satan and hell are found underground. This investigation demonstrates that the concepts of hell and evil have common characteristics in past societies. However, the identification of the concepts of hell and evil with the gods of the undersea and underground is nothing more than a misconception of concept. The aim of the study is to prove the inaccuracy of this misconception.

Keywords: Underground, Underground Gods, Devil, Hell, Mythology.

Giriş

Mitoloji geçmişten günümüze gelen tarihi bizlere yansıtır. Bunu yaparken yoğun bir örtülü anlam kullanmaktadır. Çoğu anlatılan olay gerçekte yaşanmış olayın temsiller ile anlatılmış versiyonudur. Günümüzde bu örtülü anlamın çözümlenmesi halen devam etmektedir. Bu çalışmada çözümlenmeye çalışılan husus şeytan, yer altı tanrıları, cehennem ve yer altı kavramları arasındaki bağıntıdır. Çözüm aşamasında kullanılacak kaynaklar insanlık tarihinin dününden bugününe yazıtlarıyla, eserleriyle gelebilmiş Sümer, Türk, Mısır, İskandinav, Roma ve Yunan gibi toplumların mitolojik bilgi birikimleridir. En eski toplumlardan olmaları sebebiyle Sümer, Roma ve Yunan, Mısır, Nors, Türk toplumlarının bilgi birikimlerine başvurulmuştur.

Sümer Mitolojisinde Yer Altı, Yer Altı Tanrıları, Şeytan ve Cehennem

Sümer mitolojisinde dünya üç katmandan oluşmaktadır. Bu katmanlar gökyüzü, yeryüzü ve yer altıdır. Ölenlerin ruhlarının yer altına geçişi için geride kalanların birtakım ritüelleri yerine getirmesi gerekmektedir. Yer altına geçiş kısmında ise yeryüzünde görülmeyen bir nehir ve bu nehirdeki bir kayıkçının ölümlerin ruhlarına eşlik ettiğinden bahsedilir. Ölümlerin ruhları kayıkçı ile olan yolculuklarını tamamladıktan sonra yer altı kapısının bekçisi Neti'yi de geçerler. Ardından girdikleri yer altının yönetim kısmında yüce toprak tanrıçası Ereşkigal ve kocası savaş tanrısı Nergal ile karşılaşılır. Ereşkigal hüküm ve kural koymada krallığındaki tek kişi olmasıyla bilinir. Ayrıca Ereşkigal'ın kız kardeşi bereket tanrıçası İnanna mitosu Yunan

mitolojisindeki bereket tanrıçası Demeter ve kızı ilkbahar ve sonbahar tanrıçası Persephone¹ mitosuyla benzerlikler taşımaktadır. İnanna mitosunda İnanna'nın yer altına inişi anlatılır. Yer altında Ereşkigal'ın tahtına geçme teşebbüsü İnanna adına hüsrana ile sonuçlanacaktır. Cezası ise cesede dönüştürülerek yer altında kalması olacaktır. Lakin İnanna'nın yeryüzündeki yakınlarının çabaları sonucunda yer altı dünyasının tanrıları İnanna'nın yerine geçecek birisi bulunması şartıyla salıverileceğini söylemişlerdir. İnanna'nın yerine geçecek birisi bulunmuştur ve İnanna özgür kalmıştır. Ardından İnanna yeryüzüne çıkmıştır. (Leeming, 2020). Kaybolmasının yasını tutmasını beklediği kocası Dumuzi'nin öyle olmadığını görerek yerine onu kurban etmiştir fakat bir süre sonra pişman olarak Dumuzi'nin kız kardeşi Geştinana'ya yılın yarısını yeraltında geçirip geçiremeyeceğini sormuş, olumlu yanıt alınca yılın yarısında yer altında Dumuzi'nin diğer yarısında Geştinana'nın kalması kararlaştırılmıştır. Bereket, tarım tanrıçası Demeter mitosunda ise Tanrılar Hades'i Persephone'a aşık ederler ancak Demeter kızının yer altında kalmasına razı gelmeyerek durumu kabul etmez. Zeus ise Hades'e yardım ederek Persphone'a tuzak kurar ve Hades Persphone'u yer altına götürür. Demeter durumu öğrenince kederinden kızının son görüldüğü yer olan Sicilya'ya giderek orayı lanetler. Diğer Tanrıları kıtlık ile cezalandırır. Bunun üzerine Zeus kızının döneceğini söyleyerek Demeter'i geri çağırır ancak Persphone gelmeden önce Hades tarafından ikram edilen büyüdü narı yediği için yılın sadece üçte birinde yeryüzünde olacaktır. Bu iki olaydaki yer altına iniş şekillerinin ve yer altından kurtulmak için yapılan fedakarlıkların benzerlikleri göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra yer altına

¹Yer altı Tanrısı Hades tarafından kaçırılmadan önceki adı Kore'dir.

girildikten sonra yer altından çıkılmasında güçlükler yaşanması da hem İnanna hem Demeter mitosunda bulunmaktadır. Ereşkigal ve Nergal yer altını birlikte ve yedi kapılı saraylarında yönetmektedirler. Aslen ikisi de zıt özelliklere sahip gözükseler de ortak özellikleri de mevcuttur. Öne çıkan ortak yönleri arasında en belirginini yöneticilik kademesine hakimiyetleridir. Ölümlü dünyasında süregelen hiyerarşi yönetimi yer altında da mevcudiyetini sürdürmektedir ancak yeryüzünde bir zıtlık mevcut haldedir. Yer altında gündüzün hâkimi karanlık ve kasvet iken gecenin hâkimi ise güneşin getirdiği ışıktır. Yaşam şartlarının oldukça kötü olduğundan insanların demonlar ile birlikte zor bir yaşam sürdürdüklerinden bahsedilmektedir (Kahya, 2018). Yeryüzündeki sisteme bir benzerlik de adalet alanında gözükmektedir. Mahkemenin başkanları ve yönetim ayrı kurumlardır. Ölü mahkemesinde ölenlerin ruhlarını yargılayanlar yönetimde olanlar değildir. Ölü mahkemesinin yönetim mekanizması güneş tanrısı Utu iken karar mekanizmasında ay tanrısı Nanna'dır. Görüleceği üzere şeytan kavramı medeniyetin kuruluşuna önderlik eden Sümer medeniyetinin mitolojisinde bulunmamaktadır ancak yer altı karanlık, kokmuş, köhne bir mekân olarak tavsif edilmiştir. Cehennem de altı karanlık, kokmuş, köhne bir mekân tanımına uymaktadır. Bunun yanı sıra kötülük yapanların yer altına gönderilmesi yine cehenneme benzerlik açısından göz önünde bulundurulmalıdır.

Yunan ve Roma Mitolojisinde Yer Altı, Yer Altı Tanrıları, Şeytan ve Cehennem

Yunan ve Roma mitolojilerinin aynı başlık altında ele alınmasının sebebi Roma'nın fethettiği topraklarda bulunan tanrıları kendi kültürlerine

davet etmeleridir. Roma kültürünün dışından gelen tanrılar, Roma kültüründe bulunan tanrılar ile özdeşleştirilmiş tanrıların oluşmasına sebebiyet vermiştir. Yer altı hususunda Roma'nın yer altı tanrısı Pluton ile Yunan yer altı tanrısı Hades özdeşleştirilmiştir. (Koç, 2011). Aynı zamanda Yunan mitolojisinde görülen denizler tanrısı Poseidon ve en güçlü tanrı Zeus Roma mitolojisindeki Neptün ve Jüpiter ile özdeşleşmiştir. Hades kelimesi "Görünmezlik" anlamına gelir. Hades tasvirlerde görünmez bir miğferde bir at üzerinde elinde Bident (iki uçlu asası) ile gözükmektedir. Türk mitolojisindeki Erlik Han da bu tasvire uymaktadır ancak aralarındaki fark Erlik Han şeytan olarak tanımlanmasına rağmen Hades öyle değildir. Aksine acımasız ve korkunçluğun yanı sıra kaprissiz, sözünün eri ve fedakardır. Hades'in yer altına sahip olmasının sebebi kardeşleri ile dünyayı paylaşmasından ötürüdür. Yoksa Hades kötü değildir. (Koç, 2011). En ünlü mitosu bereket tanrıçası Demeter'in kızı Persephone'u yer altına kaçırmasıdır. (Rosenberg, 2003) Yer altında ölü ruhların yolculuğu şu şekildedir: Ölen ruhlar Styks nehrinde bulunan bir kayığa binerler. Styks nehri tanrıların üzerine and içtikleri kutsal bir nehirdir ve sonu yer altı krallığına uzanır. Nehrin üzerindeki kayıkçı Kharon ölenleri nehrin üzerinde karşılayarak onları yer altı krallığına götürmeyi bekler. Kharon ölen ruhların son öldürücüsüdür. Türkiye'de Kharon'a ait Helenistik dönemde Antakya'da veba salgınından ötürü yapılmış bir büst bulunmaktadır. Kharon'un kudretinden medet umulmaktadır. Kharon gelen ruhtan para alamazsa öfkelenir ve onları nehirde bırakır. Bu ruhlar yüz yıllarca boşlukta kalabilirler. Bu yüzden Yunanların ölüm ritüelinde ölünün ağzına para konulur. Parayı alan Kharon ruhları nehirde geçirir ancak zorluklar devam etmektedir. Yer

altı krallığının kapısında bulunan Hades'in üç başlı köpeği Cerberos'un görevi yer altına gelen ölü ruhları korkutmak değildir. Aksine Cerberos'un görevi çıkmaya çalışanları yakalamaktır. Bunu da geçen ölü ruhlar üç hâkimin karşısına çıkarlar. Zeus'un oğulları olan Aiakos, Minos ve Rhadamonthys gelen ölü ruhları yargılamak ile görevlidirler. Ölü ruhlar için artık tek bir aşama kalmıştır. Yargı sonuçlarına göre yer altı krallığının üç katmanından birine yollanacaklardır. En üst kademe Elysion'dur. Buraya ömürleri boyunca güzel davranışlarda bulunmuş cesur insanların gideceği söylenir. İçerisinde çayırların, ovaların, nehirlerin olduğu söylenir. İkinci katman ise Asphodel'dir. Burası bir nevi Araf'a benzer. Buraya gönderilen ne iyi ne kötü insanlardır. Aynı zamanda yaşadıkları zamandan bağımsız ve umursamaz insanların gideceği yerdir. En son katman Tartaros'tur. Evrenin ilk var olan yerlerinden olan bu yer için Hesiodos'un ünlü eseri Theogonia'da şu şekilde bir ibare geçer;

“Orada durur yan yana kaynaklar, bütün varlıkların son uçları kara toprağın ve sisli Tartaros'un, ekinsiz denizin ve yıldızlı göğün tanrıları ürkün pis, küflü köşeler. Öylesine derindir ki bu yerler bir yılda varılamaz dibine, kapılarından girildikten sonra. Bora üstüne bora savurur insanı bir o yana, bir bu yana, korkunç bir hızla. Ve işte orada yükselir konağı kara Gece'nin kasvetli, korkunç bulutlar içinde.” (Erhat, 2015)

Buraya Zeus'un Titanlar ile olan savaşlarından sonra yenik titanların atıldığı bilinir. Ölü ruhlardan ise katiller, kafirler ve günahkarlar atılır. (Parlardemir, 2018) Yer altının tasvir edildiği şekil itibariyle cehennem tasvirine benzerliği dikkat çeker. Kötülük yapanların yer altına atılması, yer altının karanlık, pis ve küflü bir yer olması cehennem tanımı ile benzerliğe

örnektir. Fakat yer altı tanrısı olan Hades şeytanın tanımına uymamaktadır. Hades şeytanın aksine merhametlidir. Bu özelliği ile Hades ve şeytan farklı karakterlerdir.

Mısır Mitolojisinde Yer Altı, Yer Altı Tanrıları, Şeytan ve Cehennem

Mısır dönemselsel olarak dünyanın başlangıcından itibaren gelen uygarlıklar arasında en eskilerdendir. Mısır mitolojisi de tarihi gibi uzun solukludur. Bugün elimizde olan bilgilerin yazı dili olan hiyeroglifi Mısırlılara aittir. Mısır mitolojisinin başı Nun'a² dayanır. Mitosların genelinde Nun'un sulu bir cehennemden geldiği söylenir. Nun'un çocuğu Güneş Tanrısı Ra ise gündüzleri gökyüzünde gezerken geceleri Güneş Saltanatı kayığı ile Duat'a³ geçer. Bu geçişin Gök Nehri'nden oluşu ve Ra'nın bir kayık aracılığı ile Duat'a geçişi diğer mitolojiler ile benzerlik içermektedir. Ra Duat'a geçince bedeni yok olur ve yeryüzü karanlığa gömülür. Bedenin varlığını kazanması için kayığı ile yer altı dünyasındaki işleri halletmesi gerekir. Yer altı kavramı bu mitolojide dipsiz ve karanlık olarak nitelendirilmiştir. Duat'taki ölü mahkemesinin başında iyilik Tanrısı Osiris bulunmaktadır. İlk zamanlar Osiris yeryüzünde hüküm sürmektedir. Karısı Isis, oğlu Horus'tur. (Rosenberg, 2003). Daha sonraki zamanlarda Osiris Mısır mitolojisinde şeytan olarak görülen kötülük Tanrısı Set tarafından öldürülür ve cesedi saklanır ancak Isis cesedi Kral Melkartus'un sarayında bulur. Mısır'dan uzak bir yerde çöle cesedi koyar ve Mısır'a dönerek oğlu ilahi krallık sembolü gökyüzü Tanrısı Horus'u doğurur. Horus Set'in tuzaklarına rağmen hayatta kalır ve babasının yerini alır. O büyürken Set çölde avlandığı

² Mısır Mitolojisinde "Tanrıların Babası"

³ Mısır Mitolojisinde "Diğer Dünya"

bir gün Osiris'in çöldeki cenazesini bulur. Öfkeden deliye dönerek cesedi on dört parçaya bölüp dağıtır. Eşinin yokluğunda Isis başa geçer ve yeryüzünü idare eder. (Leeming, 2020). Isis, Osiris'in bedenini tekrardan bir araya getirip dirilmesine yardım ettiğinde geri dönen Osiris Ölüler Krallığı'nı idare etmeye gider ve yeryüzünün tanrısı oğlu Horus olur. Osiris burada ölümden sonra tekrar dirilmeyi simgeler. Ölen ruh on iki kapılı Duat'tan içeriye girebilmek için öncelikle Apophis adındaki dev yılandan kurtulması gerekir. Ardından Osiris'in karşısına çıkar ve iyiliklerini anlatmaya başlar. Yasa, yasa yapıcı ve tanrıların yazıcısı Tanrı Thot anlatılanları kayda geçirir. Ölü ruhun kalbi sökülerek teraziye koyulur ve terazinin diğer kefesine Maat tüyü⁴ konur. Bundan sonra ölü ruh için iki seçenek vardı ve bu şöyledi:

Ruhun iyilikleri ağır gelirse Amemet adı verilen Mısır mitolojisinin en korkunç canavarı olan çakaldan kurtularak Osiris ile bir olup Horus'un yanına gider. Eğer kötülükleri ağır basarsa Amemet ölü ruhun kalbini yer ve sonsuza dek aç, susuz ve karanlıkta kalır. Aynı zamanda ölü ruhların koruyucu Tanrısı köpek başlı Anubis'te mahkemede önemli bir yere sahiptir. Ölü ruhlara yol gösterir. (Erhat, 2015)

Nors Mitolojisinde Yer Altı, Yer Altı Tanrıları, Şeytan ve Cehennem

Nors halkının Hristiyanlık öncesine uzanan mitolojilerinde evrenin yapısı biraz farklıdır. Evren dokuz gezegenden oluşmaktadır ve tüm dünyalar "Yggdrasil" adı verilen devasa bir dişbudak ağacının üzerindedir. Bu ağaç Türk mitolojisindeki Bayterek⁵ anlamına gelen ağaç ile benzerlik gösterir. En üst kısımda Tanrıların bulunduğu Asgard yer almaktayken en alttaki köklere denk gelen yerde yer altı bulunmaktadır. Yer altının adı

⁴ Saf iyiliği, hakikati ve doğruluğunun temsili

⁵ Türk Mitolojisinde "Yaşam Ağacı"

Helheim (Hell) olarak geçmektedir. Haysiyetsiz ölenler Helheim'e gidecektir. Buraya girmenin yolu Gioll ırmağının üzerindeki Gjallarbrú köprüsünden geçmeleridir ancak yolda karşılarına çıkan bekçi köpek Garmr'ı atlatmak için ağzına bir parça ekmek konmalıdır. (Daniels, 2019). Bu yüzden öldükten sonra ölünün cenaze ritüelinde yanına bir parça ekmek konur. Hristiyanlık öncesinde kadim inançlarda ölen ruhların kendilerini birçok alanda geliştirmek adına gittikleri yer olarak tabir edilen Helheim Hristiyanlık sonrasında pis, karanlık, kötü bir yer olarak halka lanse edilmiştir. Helheim'in başında kötülük ve kurnazlık Tanrısı Loki'nin kızı Hell bulunmaktadır. Hell, Loki'nin üç canavar çocuğundan birisidir. Kardeşleri kurt Fenrir ve deniz yılanı Jörmungand'dır. Tanrıça Hell'in ise bedeninin yarısı ölü yarısı canlı haldedir. Loki ve çocuklarının bir başka rolü İskandinav mitolojisinin kıyameti olarak adlandırılan Ragnarok (Tanrıların Alacakaranlığı) geldiğinde ortaya çıkmaktadır. (Akyıldız Ercan, 2014). Işık, neşe, masumiyet Tanrısı Balder rüyasında öldüğünü gördükten kısa bir süre sonra ölür. Çok sevildiği için Balder diriltilmeye çalışılır. Bunun üzerine ölümlerin kraliçesi Hell tüm dünyanın Balder için göz yaşı dökmesi durumunda Balder'i salacağını söyler. Lakin Loki şekil değiştirerek dev Thokk'a dönüşür ve göz yaşı dökmeyi reddeder. Ardından fark edilerek zincire vurulmuştur ancak zincirlerini kırdığı gün Ragnarok'un geldiğine işaretler ve serbest kalan Loki ile çocukları Ragnarok'un başlamasında rol alacaklardır. (Rosenberg, 2003) Hell'in buradaki rolü Nalgfar (Tırnak Gemi) adı verilen ölümlerin tırnaklarından yapılmış geminin kaptanı olan babası Loki ve kardeşi Jörmungard 'ile kıyameti getirmektir. Aynı zamanda orduları Helheim topraklarındaki ölümler

⁶ Loki'nin Çocuğu Dev Yılan

olacaktır. İskandinav mitolojisinde ölümden sonrası için rivayetler mevcuttur. Ölü ruhlara Rangarok'tan önce beş ve sonrasında beş tane gidecek yerleri vardır. Savaşlarda ölenlerin ruhları Odin tarafından alınır. Köle soyunun ruhları ise Thor tarafından alınmaktadır. Gefion Tanrıçasının da ölen bakireleri karşıladığı bilinir. Odin aldığı ölüleri savaşta ölen ruhlar salonu anlamına gelen Valhalla'ya götürmektedir. Ölü ruhların seçimini yapmasında ise Odin'e yardımcı olan Valkrieler mevcuttur. Valkrie iki kelimeden oluşur. Bunlardan "Valr" savaşta katledilmiş olan anlamına gelir. Diğeri "Kiosa" ise seçmek anlamına gelmektedir. Nors mitolojisinde de yer altı kokuşmuş, karanlık, pis olarak nitelendirilir ve cehennem kavramına uyar. Loki'nin kızı Hell ise Şeytan kavramına uymaktadır. (Page, 2012)

Türk Mitolojisinde Yer Altı, Yer Altı Tanrıları, Şeytan ve Cehennem

Türk mitolojisi tarihin en eski mitlerindedir. Yaratıcı görülen yegâne güç Gök Tanrı'dır. Gök Tanrı'nın oğlu Ülgen Han ise İyilik Tanrısı olarak geçmektedir. Ülgen Han gökyüzünün on altıncı katında bulunmaktadır. Erlik Han ise şeytan olarak nitelendirilir. Yaradılıştta Gök Tanrı dokuz dalı çam ağacından kendi halkını var eder. İlk insanlar Törüngey ve Ece'dir. (Koç, 2011) Tevrat'ta Adam ve Eve, Kuran-ı Kerim'de Adem ile Havva'ya benzerlikleri dikkat çekicidir. Tanrı ağacın doğuya bakan tarafından sadece beş dal için halkına kullanım izni tanımış geri kalan dört dalı halkına yasaklamıştır. Erlik Han ise kendisi için istediği halk teklifinin reddedilmesinden sonra çam ağacının bekçisi yılanın ağzından girerek ağaca tırmanır. Orada Törüngey ve Ece'yi bularak onlara ağacın yasak meyvelerin

tadından ve aslında yasak olmadığından bahsederek onları kandırır. Meyveyi yiyen ikiliyi fark eden Gök Tanrı çok kızarak hepsini dünyaya sürgün eder ve Erlik Han'ı ceza olarak yer altı Tanrısı yapar. Erlik Han bundan sonra Şeytan olarak adlandırılmak üzere lanetlenmiştir. Aynı zamanda Ece doğum sancılılarıyla, Törüngey ise dokuz kız dokuz oğlan ile lanetlenmiştir. Erlik Han, Altaylara göre, güçlü kuvvetli anlamına gelmekteydi. Tanımlarda geçen sureti hakkında sağlam vücutlu bir ihtiyarın yanı sıra kara kaşlı, kara gözlü, çatal sakallı, kara kıvrıkcık saçları olan öküz veya ata binen birisi olduğuna ulaşılır. Demirden kılıcı ve kalkanı vardır. Bu özellikleriyle kısmen Yunan yer altı Tanrısı Hades'e benzemektedir. (Aydın, 2019). Cehennem beş ya da dokuzuncu katında demir çatılı gümüş bir tahtta oturduğu bilinir. Erlik Han'ın bulunduğu yer öylesine karanlıktır ki Ülgen Han onun için kara bir güneş yaratarak cehennemi kısmen aydınlatmıştır. Erlik Han belli dönemlerde yeryüzünden kurban ister bunu ise yeryüzüne hastalık göndererek yapar. Erlik Han adı geçince uğursuzluk baş gösterir kötülük ve hastalık akla gelir. Yer altının cehennem ile özdeşleştirilmesi Türk mitolojisinde görülmektedir. Bunun beraberinde cehennem şeytanın sahibi olduğu bir mekân olduğu da bilinmektedir. (Aydın, 2019)

Sonuç ve Tartışma

Sonuç olarak yer altını cehennem, yer altı tanrısını şeytan olarak özdeşleştirmek kavram yanılığsıdır. Çalışmanın alana katkısı ise bu kavram yanılığını düzeltmesidir. Çalışmada incelenen toplumlara bakıldığında yer altının toplumdan topluma farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılık içerisinde benzerlikler de bulunmaktadır. Örneğin Sümer mitolojisinde yer

altına uzanan bir nehir ve nehirde ölü ruhlara yolculuklarında eşlik edecek bir kayıkçı vardır. Yer altı dünyasının kapısında ise bir tanrı olan Neti bulunmaktadır. Yunan ve Roma mitolojisinde Styks nehrinin üzerindeki kayıkçı Kharon'un gelenleri beklediği görülür. Yer altı şehrinin girişinde Cerberos adında üç kafalı bir köpek bulunmaktadır. Mısır mitolojisinde yer altı dünyasına uzanan Gök Nehri'nin üzerinde Ra Güneş Saltanatı kayığı ile yer altı dünyasına geçmekte ve yer altı dünyasında gezmektedir. Burada yer altı dünyasının bekçisi devasa yılan Apophis'tir. Nors mitolojisinde yer altı dünyasına gidecek kişi Gioll nehrinin üzerindeki Gjallarbrú köprüsünden geçmesi gerekir. Bu kültürde kayık görülmemektedir. Yer altının girişinde ise Garmr adında bir köpek bulunmaktadır. Köpek Garmr'ı geçmek için ağzına bir parça ekmek bırakmak yeterlidir. Yunan mitolojisinde de Kharon'a verilmesi için ölen kişinin ağzına para konulduğu bilinir. Tüm bu benzerliklerin ardından altı uygarlığın yer altına dair ortak kısımlarının nehir, bekçi, kayık, kayıkçı ve rüşvet olduğu görülür. Yer altının girişinde bulunan köpek tasviri de bu benzerlikler arasında kendisine yer bulmuştur. Yer altı tanımlamaları cehennem tanımıyla benzerliktedir. Yer altı karanlık, kokmuş, köhne bir mekân olarak anlatılmaktadır ve bu incelenen mitolojilerin genelinde ortak bir tanımdır. Yer altı tanrılarının özellikleri birbirlerinden farklıdır ve şeytan tanımına birebir uymazlar. Hades merhametlidir, Ra yücedir, Erlik yıkıcıdır. Araştırmanın sonunda yer altı tanrılarının cehennem başında değil yer altının başında oldukları görülmektedir. Elde edilen veriler sonucunda ise yer altı ve cehennem tanımlarının yer altı tanrıları ve şeytan tanımlarına benzerlikler taşımalarına rağmen ortak bir cehennem ve şeytan kavramına denk gelinmemiştir.

Kaynakça

- Akyıldız Ercan, C. (2014). Germen Mitolojisinde Yaratılış. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18 (1). 121-132.
- Aydın, D. U. (2019). İslamiyet Öncesi Eski Türk İnanışları veya Mitolojisi ile Antik Dönem (Yunan veya Roma) Mitolojisinin Karşılıklı Olarak Değerlendirilmesi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (6). 137-146.
- Daniels, M. (2019). Bir Nefeste Dünya Mitolojisi. İstanbul: Maya Kitap.
- Erhat, A. (2015). Mitoloji Sözlüğü. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Kahya, Ö. (2018). Ölüm Sonrası Hayat: Sümerce Metinlerde Öteki Dünya. Tarih Araştırmaları Dergisi, 37 (63), 49-76.
- Koç, N. E. (2011). Yeraltı Tanrıları. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 4 (13), 23-34.
- Leeming, D.A. (2020). A'dan Z'ye Dünya Mitolojisi: Dünya Halklarının Yaratılış, Tanrı ve Kahraman Mitleri. Ankara: Say Yayınları.
- Page, R. I. (2012). İskandinav Mitleri. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Parlardedir, Ö. (2018). Yunan, Roma ve Türk Mitolojisinde Tanrılar (Benzerlik ve Farklılıklar). Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Rosenberg, D. (2003). Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi. Ankara: İmge Yayınevi.